

17 476

Wijziging van enige bepalingen over verboden rechtspersonen

VOORLOPIG VERSLAG VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR JUSTITIE ¹

Vastgesteld 23 december 1986

De leden van de **C.D.A.**-fractie hadden met belangstelling en deels aarzeling kennis genomen van dit voorstel van wet en met name ook van de beschouwingen van deels principiële aard die in het kader van de behandeling van dit voorstel van wet naar voren zijn gebracht. Zij doelden daarbij in het bijzonder op hetgeen gesteld is betreffende de positie van politieke partijen in het kader van de hier aan de orde zijnde wettelijke regels.

Deze leden waren van mening dat een zeer grote terughoudendheid en voorzichtigheid betracht zou moeten worden bij het verbieden van politieke activiteiten c.q. een politieke partij. In dit verband wilden zij nog enige vragen stellen.

In het voorstel van wet is neergelegd dat een voorlopige beschikking zoals bedoeld in artikel 21 lid 1 boek 2 BW niet de bevoegdheden raakt die aan de Kieswet kunnen worden ontleend. Het was deze leden nog niet geheel duidelijk hoe de bevoegdheden die aan die Kieswet worden ontleend zich verhouden c.q. beïnvloed worden door een onherroepelijke rechterlijke beslissing zoals bedoeld in artikel 15 lid 1 boek 2 BW.

Indien er sprake is van een rechtspersoon – politieke partij – die bij onherroepelijke rechterlijke beslissing verboden is verklaard en deswege is ontbonden, heeft uiteraard de rechtspersoon, waarin een aantal natuurlijke personen tezamen als «politieke groepering» zich huldten «opgehouden te bestaan».

Daarmee is echter de politieke groepering, in de zin van een aantal natuurlijke personen die tezamen de verwezenlijking van bepaalde politieke denkbeelden voorstaan, als zodanig nog niet verdwenen. Kan onder omstandigheden die politieke groepering zich tegen schrapping van de naam verzetten, stellende dat zij niet opgehouden heeft te bestaan in de zin van de Kieswet, danwel onmiddellijk na schrapping opnieuw registratie aanvragen?

Indien terzake van het verboden verklaren en ontbinden van een rechtspersoon een procedure aanhangig is bij de Burgerlijke Rechter dient dan de Kiesraad c.q. het centraal stembureau haar beslissing terzake van de naamsregistratie aan te houden tot het moment van de onherroepelijke rechterlijke beslissing ex artikel 15 lid 1 boek 2 BW? Het gestelde onder nummer 9 in de nota naar aanleiding van het eindverslag

¹ Samenstelling: Mw. Leyten-de Wijker-slooth de Weerdesteyn (CDA) (voorzitter), Wagemakers (CDA), Kuiper (CDA), Mw. J. H. B. van der Meer (PvdA), Van Veldhuizen (PvdA), Burkens (VVD), Heijne Makkreel (VVD), Glastra van Loon (D66), Mw. Van Leeuwen (PSP), Mw. Bolding (CPN), De Gaay Fortman (PPR), Holdijk (SGP), Schuurman (RPF) en Van der Jagt (GPV).

lijkt zulks te suggereren. Waarom zou de Kiesraad c.q. het centraal stembureau terzake niet zelfstandig en zonodig op de beslissing van de Burgerlijke Rechter vooruitlopende, een beslissing mogen nemen ten aanzien van de naamsregistratie?

Uit het gestelde onder punt 18 van de memorie van antwoord leidden de aan het woord zijnde leden af dat de minister kennelijk voor ogen staat dat de Kiesraad c.q. het centraal stembureau zowel aan een positieve als negatieve beslissing van de Burgerlijke Rechter ten aanzien van het al dan niet verboden zijn van een politieke partij gebonden is. Is dat juist te achten? Kan de kiesraad c.q. het centraal stembureau niet naamsregistratie weigeren met beroep op de weigeringsgrond «indien daartoe redenen verband houdende met de openbare orde of de goede zeden» aanwezig zijn», in gevallen waarin de Burgerlijke Rechter de betreffende rechtspersoon eerder niet verboden heeft verklaard en ontbonden? Is de Kiesraad gehouden om naamsregistratie van een politieke groepering te weigeren indien eerder een rechtspersoon van die naam al dan niet uit dezelfde leden bestaand c.q. door deze leden opgericht c.q. bestuurd en met identieke activiteiten door de Burgerlijke Rechter verboden is verklaard en ontbonden?

Kan een rechtspersoon c.q. politieke partij die door de Burgerlijke Rechter verboden is verklaard en ontbonden onder dezelfde naam c.q. een lichtelijk gewijzigde naam opnieuw worden opgericht? Worden activiteiten ten behoeve van die nieuwe rechtspersoon dan bestreken door het verbod zoals bedoeld in artikel 140, lid 2 Wetboek van Strafrecht die voortzetting van de werkzaamheid van een verboden rechtspersoon verbiedt? Ligt zulks anders indien sprake zou zijn van een nieuwe rechtspersoon met een nieuwe naam en slechts (groten)deels dezelfde leden als de eerder verboden rechtspersoon die echter dezelfde activiteiten ontwikkelt als de rechtspersoon die eerder verboden is verklaard en deswege is ontbonden?

Indien personen die eerder (vrijwel) alle lid waren van een verboden rechtspersoon een kandidatenlijst indienen op de wijze zoals in de Kieswet voorzien en vervolgens activiteiten ontwikkelen identiek aan die van de verboden rechtspersonen welke activiteiten echter gericht zijn op verkiezingen, kan zulks dan worden aangemerkt als voortzetting van de werkzaamheid van een rechtspersoon die bij onherroepelijke beslissing verboden is verklaard en deswege is ontbonden? De aan het woord zijnde leden waren vooralsnog van oordeel dat zulks niet het geval is. Tenminste lijkt zulks te gelden voor het indienen van een kandidatenlijst. Het lijkt echter nogal ongerijmd dat het indienen van een kandidatenlijst mogelijk zou zijn, doch geen activiteiten die er redelijkerwijze toe kunnen dienen de betreffende personen te doen verkiezen. Indien dat laatste echter toegestaan is, dan wordt het verschil met de situatie zoals in de vorige alinea aan de orde, wel erg subtiel zo al aanwezig.

De aan het woord zijnde leden zagen gaarne enige beschouwingen van de minister naar aanleiding van het vorenstaande tegemoet.

De leden van de fractie van de **P.v.d.A.** hadden met gemengde gevoelens van het onderhavige wetsvoorstel kennis genomen. Aanleiding tot indiening van het wetsvoorstel was de uitspraak van de Arrondissementsrechtbank Amsterdam inzake het verboden karakter van de Nederlandse Volksunie, N.J. 1978, nr. 281. De Rechtbank was van mening dat de NVU een verboden vereniging was, doch ging niet over tot ontbinding ervan.

In de noot onder het arrest stelt Maeijer de vraag: «Zou het niet veel zuiverder zijn geweest, indien de Rechtbank wél de mogelijkheid had gehad in het dictum zélf de declatoire uitspraak te doen dat de NVU verboden is? Moet men niet concluderen dat de in de Wet van 1855 wél bestaande mogelijkheid hiertoe, ten onrechte niet werd overgenomen in boek 2 B.W.?»

Deze leden zouden willen vernemen waarom op deze suggestie niet is ingegaan.

In het onderhavige wetsvoorstel wordt onder meer een wijziging van artikel 15 Boek 2 BW voorgesteld. «Een rechtspersoon waarvan de werkzaamheid in strijd is met de openbare orde wordt door de rechtbank op vordering van het O.M. verboden verklaard en ontbonden».

Met betrekking tot het begrip orde stelden de aan het woord zijnde leden de volgende vragen c.q. maakten de volgende opmerkingen:

«De Grondwet beperkt sinds 1848 de bevoegdheden van de wetgever om het recht van vereniging aan banden te leggen. De wetgever kan slechts beperkingen aanbrengen in het belang van de openbare orde (artikel 8). Niet alleen de vage grenzen van het begrip openbare orde laten veel ruimte aan de wetgever, deze ruimte is er ook doordat de Grondwet al hetgeen in het belang van de openbare orde is, tot voldoende rechtvaardiging bestempelt.» (Memorie van antwoord blz. 1).

Gelet op deze formulering zouden deze leden het juist hebben gevonden als de wetgever ook expliciet zou hebben aangegeven wat in casu onder openbare orde dient te worden verstaan, in plaats van deze invulling aan de rechter over te laten. Zij waren van mening dat de Wet van 22 april 1855 tot regeling en beperking der uitoefening van het recht van vereniging en vergadering zeer goed als voorbeeld mag dienen.

«De regeling in artikel 15 geldt voor rechtspersonen in het algemeen en kan derhalve ook worden toegepast als het om politieke partijen gaat. Het is de vraag of daarnaast een afzonderlijke alomvattende regeling voor politieke partijen nodig is», aldus de memorie van antwoord blz. 11 (17 476, nrs. 5-7).

Deze leden zouden graag een antwoord vernemen op de door de minister zelf opgeworpen vraag. Bedoelt de minister hiermee te zeggen dat het verbieden van een politieke partij door de rechter hetzelfde is als het verbieden van een andere rechtspersoon?

De memorie van antwoord gaat verder «Zolang de verbodsgrond beperkt wordt uitgelegd, is er geen goede reden waarom die voor politieke partijen anders zou moeten luiden dan voor andere rechtspersonen». De aan het woord zijnde leden vroegen of er als de verbodsgrond niet langer beperkt wordt uitgelegd, dan een ander regiem zou moeten worden gehanteerd c.q. wel een nadere wettelijke bepaling nodig is.

Welke garantie heeft de minister dat de rechter het begrip «in strijd met de openbare orde», zo beperkt zal uitleggen, als hem blijkbaar voor ogen staat? Welk houvast biedt de gekozen verbodsgrond aan de rechter en de burger? Gelden dan de vage grenzen, zoals hierboven geciteerd, niet?

Onder punt 8 in de memorie van antwoord blz. 3, worden een aantal voorbeelden gegeven wanneer er strijd kan ontstaan met de openbare orde, zonder dat dit een limitatieve opsomming is. Veel, zo niet bijna alle voorbeelden kunnen resp. zullen door individuen worden uitgevoerd of uitgeoefend. Is de minister van mening dat als de rechtspersoon waarin deze mensen werkzaam zijn of deel van uitmaken, is verboden en ontbonden, daarmee deesignaleerde problemen zijn opgelost? Ligt de oplossing niet veeleer in de strafrechtelijke sfeer? Zo ja, dan zou vervolging kunnen en moeten plaatsvinden ook zonder dat de rechtspersoon verboden en ontbonden is.

«Nadeel van het noemen van dit ene voorbeeld (namelijk rassendiscriminatie) lijkt mij ook dat de aandacht daarmee wordt afgeleid van de hoofdmoot van het toepassingsgebied van artikel 15, te weten: frauderende rechtspersonen», aldus de nota naar aanleiding van het eindverslag, 17 476, nr. 12 blz. 2.

Tijdens de UCV-vergadering op 22 september 1986 zei de minister in reactie op kritiek van de heer Wiebenga: «Gegeven de verdragsverplichting is de weegschaal bij mij echter doorgeslagen naar het doorgaan met deze wetgeving en ben ik er niet op teruggekomen.» (1-24, r.k.)

Begrijpen de aan het woord zijnde leden beide citaten goed dan heeft het onderhavige wetsvoorstel voornamelijk tot doel om frauderende rechtspersonen te verbieden en te ontbinden alsmede om te voldoen aan artikel 4 onder b van het Internationaal Verdrag tot uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie. Deze leden vroegen waarom die bepalingen dan niet expliciet in artikel 15 worden neergelegd. Dat zou een logisch gevolg zijn geweest van het doel dat blijkbaar nu voor ogen staat. Het ontging deze leden absoluut waarom voor die gevallen met de vage formulering «in strijd met de openbare orde» moet worden volstaan.

Zij merkten op dat het accent van het wetsvoorstel – in de loop van de behandeling in de Tweede Kamer – nogal is verschoven: van het verbieden van politieke partijen, naar het verbieden van frauderende rechtspersonen en rechtspersonen die rassendiscriminatie plegen.

Tijdens de eerdergenoemde UCV-vergadering merkte de minister op: «De rechter moet toetsen aan de openbare orde ..., dat doet de rechter al meer dan 130 jaar. De kracht van deze toetssteen is erin gelegen, dat de waarborging van de grondrechten en de democratische rechtsstaat op zichzelf een belang is van openbare orde.» (blz. 20). De aan het woord zijnde leden zouden graag vernemen welk begrip openbare orde hier wordt gehanteerd.

«Strijd met de openbare orde is er pas, wanneer de grondslagen van onze rechtsstaat in het geding zijn», aldus de minister (blz. 21). Deze leden waren van mening dat deze formulering wel uitermate vaag is. Daarom zouden zij hierop een nadere toelichting willen hebben. Bovendien vroegen zij zich af of frauderende rechtspersonen – hoe verderfelijk op zich zelf ook, en hoe zeer deze leden van mening zijn dat misbruik door rechtspersonen voorkomen en bestreden moet worden – de grondslagen van onze rechtsstaat in het geding brengen waardoor eerst dan strijd met de openbare orde aanwezig mag worden geacht.

De minister vervolgt: «Naar mate er meer grondslagen in het geding zijn, moet de rechter zorgvuldiger afwegen». De aan het woord zijnde leden waren het met deze stelling op zich niet oneens. Zij waren – hiervoor is dat ook al aangegeven – van mening dat het in de eerste plaats de taak van de wetgever is, om indicaties te geven wanneer en hoe er afgewogen moet worden.

Bovendien waren zij van mening dat politieke partijen door het electoraat dienen te worden verboden in plaats van door een rechterlijk verbod.

Tijdens de UCV deelde de minister mede dat zijn ambtsvoorganger had opgemerkt toen hij het door zijn ambtenaren uitgewerkte voorstel zag: ja, zo kan het ook.

De aan het woord zijnde leden merkten op dat het ook anders kan. Vooralsnog waren deze leden van mening dat verbieden en ontbinden van politieke partijen, zijnde rechtspersonen, niet op grond van het voorgestelde artikel 15 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek dient te geschieden.

Ook de leden van de **V.V.D.**-fractie hadden met gemengde gevoelens kennis genomen van het onderhavige wetsvoorstel. Enerzijds waren zij zich bewust, dat het wetsvoorstel in overwegende mate het karakter heeft van reparatiewetgeving; vanuit dat gezichtspunt konden zij met het wetsvoorstel instemmen, zij het dat zij enkele opmerkingen wilden maken en vragen stellen welke hieronder zullen worden weergegeven. Anderzijds konden zij hun beoordeling van het wetsvoorstel niet geheel losmaken van een meer algemene beoordeling van het wettelijk regiem ter zake van verboden rechtspersonen, meer in het bijzonder waar het betreft de mogelijkheid dat politieke partijen worden verboden verklaard en ontbonden. Omtrent deze mogelijkheid bestond bij verschillende leden van de **V.V.D.**-fractie vooralsnog grote aarzeling. Zij betwijfelden of het in een democratisch bestel aanbeveling kan verdienen politieke partijen, ook wanneer deze van verwerpelijk allooi zijn, door middel van een verbod te bestrijden, en vroegen zich af of niet uit de ervaring blijkt dat in ons land

zodanige partijen altijd, zij het soms na enig aanvankelijk succes, door de kiezers zelve werden afgestraft. Afgezien van de uitzonderlijke constellatie van het Besluit Landverraderlijke organisaties (welk besluit overigens nog in 1953 werd toegepast) heeft bij hun weten slechts eenmaal, in 1894, een partijverbod plaatsgevonden. Is de behoefte aan zodanig verbod ook in andere gevallen gebleken en zo ja in welke gevallen? Dient er niet op te worden gewezen dat de NVU, welke mislukte verbodenverklaring en ontbinding de stoot heeft gegeven tot het onderhavige wetsvoorstel, na luttele jaren uit het politieke beeld is verdwenen en zelfs niet aan de Tweede Kamerverkiezingen van 1986 heeft meegedaan (zij het dat de naam van deze groepering thans wederom bij de Kiesraad is geregistreerd)? Vragen van deze aard deden twijfel opkomen of het wenselijk kan worden geacht steun te verlenen aan het voorliggende wetsvoorstel, hetwelk althans de weg opent naar een meer actief overheidsbeleid ter zake.

Vervolgens wilden de aan het woord zijnde leden nog enkele concrete opmerkingen maken en vragen stellen met betrekking tot het wetsvoorstel. De interpretatie, welke aan het begrip «strijd met de openbare orde» in de voorgestelde redactie van artikel 15 boek 2 BW dient te worden gegeven waar het betreft politieke partijen is door de minister door middel van sprekende, richtinggevendende voorbeelden geconcretiseerd. Door deze voorbeelden kan een authentieke interpretatie van de bedoeling van het wetsvoorstel op dit punt geacht worden te zijn vastgelegd; openbaar ministerie en rechter kunnen hierin de richtlijn vinden voor een zorgvuldig en terughoudend beleid bij de toepassing van de wetsbepaling. Is ook de minister deze opvatting toegedaan?

Minder duidelijk is, dat zodanige richtlijn zou voortvloeien uit de burgerrechtelijke inbedding van het openbare orde criterium als onderdeel van een in het Burgerlijk Wetboek opgenomen regeling, zoals de minister lijkt te veronderstellen. Tot 1976 was de materie van de verboden vereniging geregeld in de Wet Vereniging en Vergadering van 1855, welke wet strekte ter uitvoering van de clausulering van het in 1848 in de Grondwet opgenomen grondrecht van verenigingsvrijheid. Het in deze clausulering opgenomen openbare orde criterium had een ruime strekking (Handelingen van de Regering en de Staten-Generaal over de herziening der Grondwet, 1847-1848, deel 3, blz. 87). Het was de strafrechter, en niet de burgerlijke rechter, die in de periode van 1855 tot 1939 in het kader van de WVV het openbare orde criterium diende te hanteren. Toepassing door de burgerlijke rechter van het openbare orde criterium in WVV-zaken in de periode tussen 1939 en 1976 is zeer schaars gebleven; voor zover aan deze leden bekend bleef deze toepassing beperkt tot slechts één geval (Hof Arnhem 11 januari 1961, NJ 282). Naar huidig grondwettelijk recht berust de regeling van het verenigingsverbod op de clausulering van artikel 8 Grondwet. Het openbare orde criterium in dit grondwetsartikel heeft in vergelijking met het voordien geldende grondwetsartikel geen nieuwe interpretatie meegekregen. Bij de parlementaire behandeling werd slechts tot het noodzakelijkerwijze «zeer ruime» maar desalniettemin «niet alomvattende» karakter van deze terminologie geconcludeerd (kamerstuk 13 872, nr. 7, blz. 32). Moet nu, wellicht vanuit het adagium «rubrica est lex», uit de burgerrechtelijke inbedding van de regeling van de verboden vereniging worden opgemaakt dat men voor de uitleg van het criterium te rade moet gaan bij de betekenis die het begrip heeft in het BW en met name bij de jurisprudentie op artikel 1373? Zo lijkt de minister in de memorie van antwoord op het voorliggende wetsvoorstel te bedoelen. Maar de toepassingscasuïstiek van laatstgenoemd artikel verschilt toch hemelsbreed met die waarbij een rechtspersoon op vordering van het openbaar ministerie door de rechter wordt verboden verklaard en ontbonden. Moet niet veeleer worden geconcludeerd, dat de verboden verklaring en ontbinding van rechtspersonen niet betreft rechtspraak in de gebruikelijke zin van het woord, doch veeleer plaats vindt in het kader van een non-contentieus proces met het karakter

van «oneigenlijke rechtspraak», waaromtrent des ministers toenmalige voorganger Scholten in 1964 o.m. opmerkte: «Bij de rechtspraak op verzoekschrift is dit karakter van rechtsstrijd tussen gelijkgerechtigde partijen soms in het geheel niet en anders toch in veel mindere mate aanwezig en heeft de rechter veeleer te oordelen over het nemen van maatregelen op grond van wettelijke voorschriften die de bescherming van bepaalde belangen ... beogen» (kamerstuk 7753 nr. 3). Te verdedigen valt dan ook, dat de rechtbank bij de verboden verklaring en ontbinding van rechtspersonen optreedt als administratief orgaan belast met de eenzijdige vaststelling van een maatregel ten aanzien van een rechtspersoon, terwijl dan in beroep Hof en Hoge Raad als administratieve rechters fungeren. In het licht van dit beschikkingskarakter van de uitspraak van de rechtbank ligt het dan voor de hand, dat de rechter afstand neemt van zijn burgerrechtelijke habitus. Gaarne zouden de hier aan het woord zijnde leden het commentaar van de minister op deze beschouwingen vernemen.

De rechter zal, zo hadden de hier aan het woord zijnde leden begrepen, bij de toepassing van het openbare orde criterium eventueel een afweging hebben te voltrekken met grondrechten als de vrijheid van meningsuiting, welke bij de werkzaamheden of doelstelling van de rechtspersoon in het geding kunnen zijn. Dit geeft wel een handvat waar het betreft uitersten als enerzijds een frauderende b.v. (geen zodanige grondrechten in het geding) en anderzijds een politieke partij (grondrechten volop in het geding). Maar tussen deze uitersten ligt een omvangrijke grijze zone van gevallen, waarin twijfel kan bestaan over de vraag of en zo ja, in hoeverre grondrechten in het geding zijn. Tegen deze achtergrond geeft de voorgestelde opzet een wel bijzonder vage richtlijn aan de rechter. Deelt de minister deze conclusie?

Met betrekking tot het toepassingsbereik van de nieuwe redactie van artikel 140, tweede lid, Wetboek van Strafrecht waren de hier aan het woord zijnde leden getroffen door een uitspraak van de minister tijdens de UCV (blz. 22): «Als het een langlopende organisatie is, zoals Onkruid langzamerhand wel is, zouden de leden, nadat een verbod na lang procederen in kracht van gewijsde is gegaan, alleen maar de naam behoeven te veranderen – bijvoorbeeld de «t» in een «d» – om te laten zien dat zij toch niet vergaan». Moet uit deze uitspraak worden opgemaakt, dat onder het nieuwe wettelijke regiem een bij onherroepelijke rechterlijke beslissing verboden verklaarde en ontbonden rechtspersoon door niet anders dan een letter in zijn naam te veranderen een hernieuwd bestaan kan beginnen, zonder dat er sprake is van «voortzetting» in de zin van artikel 140, tweede lid, en derhalve zonder dat de deelnemers aan deze nieuwe organisatie het risico lopen van een strafrechtelijke vervolging? Deze suggestie wordt immers door de opmerking van de minister gewekt. Zo ja, zulks zou op voorhand de effectiviteit van het voorgestelde verbodsstelsel ontkrachten.

Welke is voorts de rechtssituatie indien een rechtspersoon blijft weigeren om overeenkomstig het voorgestelde tweede lid van artikel 15 boek 2 BW zijn doelstelling aan te passen (dit zal bij politieke en levensbeschouwelijke organisaties wel eens kunnen voorkomen), vervolgens obligatoir door de rechtbank wordt ontbonden en daags daarna zich opnieuw constitueert en onder dezelfde naam en met dezelfde doelstelling zijn leven voortzet?

Zal een dergelijk handelen dan aangemerkt worden als een «werkzaamheid in strijd met de openbare orde» en zal op die grond dan opnieuw een vordering, dit maal tot verboden verklaring en ontbinding, gestart kunnen worden? Maar gaat dat dan niet allemaal erg lang duren? Zal, wanneer het gaat om een geregistreerde politieke partij, bij een dergelijke gang van zaken niet de situatie ontstaan dat weliswaar na de eerste ontbinding de partijnaam overeenkomstig de artikelen G1 en G2 Kieswet uit de registers wordt geschrapt, doch een reeds de volgende dag aangevraagde nieuwe registratie niet geweigerd zal kunnen worden?

De leden van de **S.G.P.**-fractie hadden kennis genomen van het feit dat het wetsvoorstel alle privaatrechtelijke rechtspersonen bestrijkt, dat wil zeggen zowel de rechtspersonen met een uitsluitend particuliere doelstelling als de rechtspersonen met een sterk publieke, staatkundige doelstelling, onder andere de politieke partijen. Voor allen zal volgens het voorstel bovendien hetzelfde criterium door dezelfde rechter worden gehanteerd. Zij vroegen zich af of deze opzet wel aanspraak kan maken een harmonieuze te zijn. Zij hadden weliswaar kennis van de mededeling van de minister, gedaan tijdens de mondelinge behandeling (UCV 22 september 1986, bladzijde 21) «dat de rechter naarmate er meer grondrechten in het geding zijn, zorgvuldiger moet afwegen». Niettemin was bij hen de vraag blijven bestaan of politieke partijen, niet wat hun functioneren als –frauderende – privaatrechtelijke rechtspersoon doch in hun publieke doelstellingen, door de gewone rechter moeten worden beoordeeld op hun handelen in strijd met de openbare orde. Is wat dit betreft het scheppen van een forum privilegiatum niet te overwegen?

Deze leden vroegen in dit verband aandacht voor de suggestie van het N.J.C.M. om voor genoemde aspecten een speciale «constitutionele» rechter te creëren. Zij dachten hierbij concreet aan de Hoge Raad naar analogie van de regeling ex artikel 119 Grondwet betreffende ambtsmis-drijven van politieke ambtsdragers.

Is de minister bereid de argumenten pro en contra een oplossing als hier gesuggereerd nog eens af te wegen en de Kamer daaromtrent bij de voorbereiding van de behandeling van dit wetsvoorstel verslag te doen?

De voorzitter van de commissie,
Mevrouw Leyten-de Wijkerslooth de Weerdesteyn

De griffier van de commissie,
Mevrouw Dijkstra-Liesveld